

► A hatalmas, üres Eiffel Csarnok

FOTÓK: EÖRI-SZABÓ ZSOLT

FAUST AZ EIFFEL CSARNOKBAN

A vízió részévé válni

Aligha lehetett volna méltóbban színházzá avatni az egykori Északi Járműjavító hatalmas ipari csarnokát, mint Silviu Purcărete grandiózus Faust-víziójával. A román rendező világszerte hatalmas sikerrel bemutatott előadása a IV. MITEM színházi fesztivál keretében jött létre Budapesten. Az előadás mindenkit lenyűgözött, ezután máshogyan kell értelmeznünk a színházat és annak lehetőségeit.

Lassan elhelyezkedett a nézők tömege a mobil, meredek lelátókon a színpaddal szemben. A díszletet a szemünk előtt függöny helyett egy nagy fehér lepel takarta el. A háttérben ének szólt. Rendkívül szép és tiszta hangok voltak, mégis feszültséget keltett a dallam folyamatos ismétlése. Aztán csönd lett, csak az eső kopogott tovább a csarnoktetőn. Még csak a fehér leplet láttam, és a díszlet tetejét, amiből helyesen arra következtettem, hogy Faust szobája lesz a kezdő szín. Éppen valahol itt tarthattam a gondolatmenetben, amikor mozgolódás támadt. Hátrafordultunk a nézőtér közepén levezető lépcső felé. Eléggé elől ültem, ezért csak később láttam meg az alakot, aki némán lépkedett lefelé a fokokon. Fehér öltönyt, nadrágot és kalapot viselt sötétkék szalaggal. Az arca és kopasz feje is fehérre volt festve. Elegánsnak mégsem neveztem volna, inkább természetellenesnek, mozgása miatt gépiesnek. Leért a színpadhoz, balra fordult, majd hirtelen emberfeletti hangon, hátborzongatóan felüvöltött. Lerántotta a nézőteret és a színpadot elválasztó vékony fehér

► Feljárat a nézőtéri tribünre

vásznat, és elem tárult a kép: az első benyomás a pokoli kiáltás visszhangjában. A fehér, állatias hopmester ránk mérte az első sokkot, ami bevont a kitárulkozó fantáziába. Ettől a pillanattól kezdve nem tudtam és nem is akartam kilépni az előadás világából. Nem tudom felmérni, mennyi ideig volt még csönd, alig bírtam betelni a színpad látványával, amit egyetlen pillantással lehetetlen volt felmérni. Egy komplex kortárs művészeti alkotással kerültem szembe, ami fotóért kiáltott. A fehér, magas falú díszlet egy tudós dolgozószobáját ábrázolta, iskolapadokkal a háttérben. A padokon orvosi maszkos, köpenyes emberek, nagyon sokan. Előttük a padon egy laptop, amin csak kis kék fény világít. Kísérteties, mesterséges, agresszív, de mindenki által ismert kék fény. Az arcok a képernyőre merednek, senki nem moccan, állókép. A színpad közepén egy hajlott hátú, kopasz, redőzött tarkójú, jellegzetes orrú öregember. Fején szerencsétlen kis fehér sapka, orrán régies keretű, vastag szemüveg. Ő lesz Faust (Bács Miklós), gondolom magamban. A szobában mindenhol össze-

→ gyűrt könyvlapok és újságpapírok a földön, egy tudós életterének koszos rendetlensége. A szín jobb oldalán szekrény, amelynek tetején egy kitömött bagoly mellett ott kuporog egy kis csúnya alak. Neki is fehér az arca, akárcsak a hopmes-ternek. Fény esik rá, amikor a fentről rádörgő hangnak válaszol, amely ezt kérdezi:

„Láttad Faustot?” – „A doktort?” – „Hű szolgámat!”¹

A kis alak hangja az előbbivel szemben alattomos és fakó, beszéde mégis tökéletesen kivehető a hangosítás jóvoltából. Bár nem tudok románul, sok szót felismerek, és a feliratok is segítenek. Hamar kiderül számomra, hogy Mefisztó (Ofelia Popii) kuporog a szekrényen, eljátszadozik a kitömött bagoly tollaival. Megkötetik a paktum a láthatatlan hatalom és a kis ördög között, és kivilágosodik a szín.

2017. április 28-án a negyedik Madách Nemzetközi Színházi Találkozó (MITEM) egyik csúcspontját a nagyszebeni Radu Stanca Nemzeti Színház vendégszereplése jelentette. Goethe *Faustját* a kiváló román rendező, Silviu Purcărete és látványtervező társa, Helmut Stürmer 21. századi értelmezésében láthatta a közönség. Az előadás helyszínéül az Eiffel Csar-

jelenet ezért tett rám ilyen erős hatást. A színpad díszlete alapjaiban nem változott meg az előadás alatt, de folyamatosan alakult, újabb beépített funkciók lepleződtek le. A szoba hát-

és a helyén zöld mügyep marad, amelyen a kis Margitok, Faust ártatlan szerelmei virágok közt lépkednek. A rendezői elképzelés egyik különlegessége, hogy „Gretchen” szerepét több fiatal,

FOTÓK: EŐRI-SZARÓ ZSOLT

▶ A színpad méreteit első pillantásra lehetetlen felmérni

FOTÓ: PAUL BALIA

▶ Fények és vetítések folyamatosan fokozzák az előadás intenzitását

nokot jelölték ki, amely a MÁV Északi Főműhelye volt, amíg az Operaház tulajdonába nem került. Gigantikus méretei (220 m hosszúságú és 110 m szélességű tér) az előadás alapkövetelményét elégitették ki, hiszen Nagyszebenben is egy volt gyárépületben fér el a monumentális produkció. A csarnok 130 éves jellegzetes acélszerkezete már belépéskor különleges hangulatot teremtett, megalapozta azt a sejtelmet, hogy a nem szokványos színházi környezetben egy kicsit sem konvencionális előadásban lesz részünk.

A nézőteret a csarnok bal felében építették fel, a tér messze homályba nyúlt, és elsőre a színpad méreteit sem lehetett felmérni. A nyitó

só fala három óriási ablakból állt, műanyag, koszos hatást keltő üvegre kiválóan lehet vetíteni. Faust öngyilkossági kísérletekor az ablakokon keresztül egy német kisváros reggeli, napfényben úszó, harmonikus látványa tárul a szemünk elé. Az egyetlen tiszta és valóságosnak tetsző kép az egész előadás alatt, amely visszszólítja az életbe a kiábrándult tudóst. Mefisztó, az ördög megjelenésekor a városka képe helyett lángnyelvek, lobogó, vad tűz csap fel az ablakokból. Goethe szerint a gonosz kutya alakjában jut be Faust szobájába, és valóban átfut egy fekete kutya a színen. A díszlet bal oldalát alkotó, a bejárati ajtó fölötti téglafal látványosan leomlik, amikor az ördög parancsára egy fáklyából lángot fújnak rá. Már ezekből a részletekből is láthatjuk, hogy a rendező mekkora hangsúlyt fektet a látványelemek „hatásvadász” használatára, de közben jól vigyáz arra, hogy legyen művészi funkciójuk. A néző egyre jobban az előadás hatása alá kerül, hiszen a felváltva kaotikus és letisztultabb képekben mindig van rendszer. Egymásra épülnek, és fokozzák az előadás intenzitását, amely egyenes arányban áll a tér kitágításával.

Faust és Mefisztó megkötötték a paktumot, és útnak indulnak megkeresni a boldogságot a világ poklában. A tanterem keretei szűkek már egy ilyen utazáshoz, a díszlet hátsó fala az ablakokkal eltűnik a csarnok sötét mélyében. Lassan épül a kapcsolat ezzel a titokzatos, színpad mögötti térrel. A színpad egy sávját, nagyjából a közepét kihúzzák az eddig elrejtett síneken,

talpig fehérbe öltöztetett színész nő játssza. A Margit-történet tragikus végéhez közeledik, amikor egyszer csak azt veszem észre, hogy mindenki feláll, és elindulunk a színpad felé. Malacfejű alakok terelgetik a sok-sok nézőt a színpad mögötti óriási térbe, ahonnan pokoli rockzene szól. Ott, a színház „tudatalattijában” játszódik a Valpurgis-éj, a boszorkányok pokla. Most már semmi nem választja el a nézőt a produkciótól, véglegesen részévé válik a nézői magatartás, hiszen állnunk kell a tömegben és tekergetni a nyakunkat, hogy vajon mi minden folyik körülöttünk. Beérünk a külön világítással felszerelt, tágas térbe, lassan tudunk csak lépkedni. Mefisztó ekkor megjelenik a színpad hátsó, felénk eső oldalán és szavakkal is bevezeti Faustot és a résztvevőket, akik nem csupán nézők többé, a pokoli éjbe. Azt hiszem, cirkuszba kerültem, de annál komolyabb hatást gyakorol rám a jelenet. Észreveszem, hogy a csarnok jobb sarkában egy nagyon magas emelvényen zenészek vannak, élő a zene! Külön erre az előadásra írták, a zeneszerző Vasile Şirli, a párizsi Disneyland zenei vezetője. Egy másik emelvényen egy félmeztelen férfi áll táncosnók között egy fáklyával, mintha lángot okádna. A pirotechnika használata tehát bizonyos időközönként visszatért az előadás során. A csarnok közepén egy sávban mozog a színpad kihúzott része, amin a főszereplők tartózkodnak, hogy nagyjából mindenki lássa őket. Néha csönd lesz, majd újra kitör a káosz. Hir-

¹ magyar szöveg: Márton László fordítása, Kalligram Kiadó, 2015

► Színpadkép a próbán

► Lassan felépül a kapcsolat a titokzatos, színpad mögötti térrel

telen a csarnok végéből a nézők között mindkét oldalon szép lassan áthajt egy-egy targonca, melyek nagyjából három méter magasságban egy keresztrudat tartanak. Összesen hat színész nő lóg le róluk, szinte súrolják a fejünket. Furcsán rángatóznak és rázzák a hajukat ezek a boszorkányok. A Valpurgis-éj mintha egy beavatás lenne, egy spiritiszta, titkos összejövetel a Kőbányai úton. A színészi teljesítmények, a hatalmas színházi és cirkuszi apparátus egy tökéletesen megkoreografált produkciót vitt tükélyre, amely során bátran elfelejthette a néző, hogy színházba jött.

Pár perc erejéig mégis megtörik a varázs, amíg újra elhelyezkedünk a nézőtéren. Mozdulatlanul ülök, mintha egy álomból ébredtem volna. Faustot hamar felfedezem a megviselt színpad jobb első sarkában, átérzem az arcán tükröződő végtelen fáradtságot. Újra néző vagyok a szokásos passzív pozícióban, de már tudatosan nem lépek ki a darab büvköréből. Az órára pillantva elgondolkodom, hogy a maradék tíz percbe vajon mi fog beleférni, a csúcspont után hogyan lehet továbbra is fenntartani a feszültséget és egyben lezárni a történetet. A rendező okosan nem törekszik az indulatok további fokozására,

► A díszlet egyik fala Mefisztó, az ördög parancsára hirtelen leomlik

a zene hangosítására, hanem gondolkodásra bír. Faust mérge az egekig ér, mert felismeri, hogy Mefisztó mibe rángatta bele. Margit, a fájdalomba beleőrült csecsemő- és anyagiillos halálát a gonosz csábítása okozta, amely Fauston eluralkodott. Goethe a második Faust-tragédiában továbbbővítette az Ember mágikus ön- és világmegismerési utazását, de Purcärete a folytatásból csak Faust halálát és megdicsőülését emeli be az előadásba. A tudós élete a végéhez közeledik, szekrényéből előbújik négy szikár, fekete figura. A Bűn, a Baj, a Gond és a Nyomor szinkronban és szaggatottan mozogva közelítenek áldozatukhoz. Kínózzák az öreg tudóst, hiszen melyik embert ne érnék el fekete karmaikkal? Testvérük, a Halál pedig hátulról érkezik a színpad mozgatható elemén. Egy mozdulatlan, kísérteties férfi fekete estélyi ruhában, kopaszon, karikás szemekkel. Eljött Faustért, és elhozta →

FOTÓK: LŐRINCZ SZABÓ ZSOLT

► Amikor a nézők is a vízió részévé válnak

→ körmein a tapasztokat, amelyek végleg elveszik az Ember látását. Közben a háttérben, az iskolapadokon fűrészelve elkészítik Faust koporsóját. Mefisztó belefekteti az Embert a koporsóba, de a fatákolmány túl kicsinek bizonyul. Ha a fejét nyomja bele, a térde hajlik meg, ha a térdét egyenesíti, a feje bukik ki belőle. Humort kevés helyen véltem felfedezni a darabban, mégis az egész rendezés arra a mélységes, emberi lét iránti iróniára épített, ami a modern kor legalapvetőbb tapasztalataiból fakad. Faustot tehát nem engedik le a sírgödörbe, a színpad alá, hanem fölé helyezik. A Halál lekuporodik a sarokba, a csontváz keze a fején nyugszik, testvérei pedig távoznak a szekrényen keresztül. Mefisztó elkészül a nagy pillanatra, Faust lelkének elnyerésére. Faust Mefisztóval tett utazása azonban nem

► Az előadás végén állva tapsol a közönség

Faust – Johann Wolfgang von Goethe műve alapján színpadra alkalmazta, a forgatókönyvet írta, rendezte Silviu Purcărete. A színművet 2007-ben Nagyszebenben egy gyártelepen mutatták be. A MITEM programjában a 2017. április 28-i előadást a Radu Stanca Nemzeti Színház (Szeben, Románia) társulata adta elő több mint száznyolcvan szereplővel.

A főszerepekben: Faust: **Bács Miklós**, Mefisztó: **Ofelia Popii**, Margit: **Tania Anastasof**, **Astrid Hermann**, **Iunis Minculete**, **Aneea Opriş**, **Ana Maria Telebuş**, **Petra Telebuş**, **Eveline Buta**. Közreműködtek a szebeni Lucian Blaga Egyetem színész szakos hallgatói és növendékei, valamint az Electric zenekar.

Díszlettervező és fénytervező: **Helmut Stürmer**. Jelmeztervező: **Lia Manţoc**. Zeneszerző: **Vasile Şirlu**. Hangszerelés: **Doru Apreotesei**. Video: **Andu Dumitrescu**. A díszlettervező asszisztense: **Daniel Răduţă**.

érte el célját, a felhőtlen boldogság átélését és az élet értelmének felismerését. Margit szerelme nem hozhatott boldogságot, mert tragédiába fulladt, a Valpurgis-éji tobzódásnak maga Faust vetett véget, és a halálban sem értett meg semmit, mert elvették a szeme világát. Mefisztó az Ember lelkét egy fogóval várja. Egy darabig a halott szájánál áll, a köldökénél keresi, minden hasztalan. Ekkor a nézőtér tetejéről tiszta, csodálatosan szép énekesző hallatszik, és fehér fényárban megjelenik két kislány, két Margit. Tollpíhéket szórnak maguk elé, Mefisztó lopakodva elindul feléjük. Faust teste eközben eltűnik, de csak utólag veszem észre. Mefisztó nagy erőfeszítések árán elkap pár gyenge pihét. Görccsösen fogva tartja őket a fogóban, de hirtelen mégis elengedi, amikor felfedezi a test eltűnését.

Lassan nyilvánvalóvá válik az, amit szavakba is önt, hogy hiábavaló volt egész munkája, minden erőfeszítése: az ördög nem tudja megkaparintani az Ember lelkét. A mellette kuporgó, számítógépbe jegyzetelő férfi szenvtelenül hallgatja őt. Faust megüdvözült, megszabadult a gonosz fojtogató hatalmától, amely az Ember lényegéhez, a lelkéhez nem férhet soha igazán hozzá. Állva tapsol az egész közönség, hiszen ilyen katartikus élményben ritkán lehet része. Ez a színház az elképesztő színészi teljesítmények mellett a technika és látvány nyújtotta összes lehetőséget kihasználta a totális művészi vízió létrehozásának érdekében. Az utolsó utáni pillanatig fogva tartott bennünket.

Örök élményt nyújtott a vízió részévé válni.

TAXNER TÜNDE